

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В БАНКАХ

П.П. Гармидаров,

Київська філія Львівського банківського інституту

Протягом останніх років в Україні було досягнуто певної стабілізації банківської системи із збереженням ринкової орієнтації, здатної відігравати важливу роль у посиленні стабілізаційних процесів та здійсненні структурних перетворень в економіці в цілому. Цьому сприяла економічне зростання та фінансова стабільність.

На сьогодні подальший розвиток банківської системи України стримується через наявність великої кількості проблем, більшість яких лежать поза площиною власне банківської системи. Але існують проблеми, притаманні суто банківській системі, серед них, на мою думку, найактуальнішою є проблема відсутності в банках ефективних механізмів та інструментів управління ризиками.

За більше ніж десять років свого існування банківська система України не змогла сформувати повноцінні інструменти і процедури управління ризиками, захисту від системних ризиків.

В загальних рисах у банківській системі існує майже 300 різноманітних ризиків. Для українських банків основними зараз є такі: ризики процентних ставок, валютного курсу, кредитні ризики, ризики операційних рахунків, ліквідності, інвестиційні ризики, технологічні, ризики позабалансових зобов'язань (гарантій), платоспроможності, рефінансування, кадрові ризики, податкові, системні (банківські), ризик країни (дефолт, інфляція).

З вищенаведеного портфеля ризиків видно, що лівову частку їх складають дві групи: кредитні та валютні ризики. За умов нашої країни велике значення мають і державні ризики.

Управляти ризиком означає чинити дії, спрямовані на підтримання такого його рівня, що відповідає поставленим на даний момент цілям управління.

Мета процесу управління ризиками полягає в обмеженні чи мінімізації їх рівня.

Процес управління банківськими ризиками складається з трьох основних етапів:

- I – усвідомлення наявності ризиків, визначення причин їх виникнення та ризикових сфер;
- II – обчислення величини ризиків за допомогою кількісних методів;
- III – мінімізація ризиків шляхом використання відповідних методів.

Формально можна виокремити дві основні цілі управління ризиком:

1. Підтримання ризику на рівні, не вищому від заданого. Природно, що у кожного банку свої вимоги до рівня ризику, які, в свою чергу, залежать від вимог ЦБ, стану ринку, стратегії банку (агресивна, обережна тощо).

- Згодом банк може послабити вимоги до ризику (наприклад, якщо не вдасться одержати достатній прибуток) або, навпаки, підвищити їх.
2. Мінімізація ризику при деяких заданих умовах (наприклад, при заданому рівні прибутку).

Ризик процентної ставки

Ризик процентної ставки – це ризик того, що вартість коштів, які використовує кредитор, зросте більше, ніж передбачено процентною ставкою за наданим кредитом, що призведе до збитків банку за даною позичкою.

Основним напрямком управління процентним ризиком є зниження процентних ставок з використанням індексованих інструментів іпотечного кредитування, придатних для економік із високою інфляцією, а також – інструментів із відстрочкою платежу. Такими інструментами є: кредит із корекцією на рівень цін (застосовується у Колумбії та інших латиноамериканських країнах); кредит із подвійним індексом (практикується в Мексиці, Туреччині, Польщі); кредит із відстрочкою платежу (поширений в Угорщині, Австралії).

Управління кредитним ризиком

Кредитний ризик – це ризик неповернення у встановлений строк основного боргу та процентів за позичкою, що належить кредитору.

Сьогодні слід виокремлювати дві групи методів управління кредитним ризиком – на рівні окремої позики та на рівні кредитного портфеля [4].

Зарубіжний і вітчизняний досвід управління кредитним ризиком на рівні окремої позики базується на таких основних факторах:

- аналіз кредитоспроможності позичальника;
- страхування;
- залучення достатнього забезпечення, зменшення частки кредиту у вартості застави;
- диверсифікація.

Сферою додаткових заходів зниження кредитного ризику є аналіз структури надання позичок та графіка їх погашення, моніторинг кредиту, документування.

С.М. Аржевітін вважає, що для визначення рівня безпеки кредитних ризиків їх потрібно переводити в абсолютні суми і визначати процент ризику. Для цього можна скористатися формулою: сума кредиту (А) помножується на коефіцієнт ризику клієнта (Б) і на коефіцієнт ризику застави (В). Якщо коефіцієнт складає 2 % чи більше від суми кредиту, то цей кредит не повинен видаватися [1].

Управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля ґрунтується на застосуванні диверсифікації, лімітуванні, створенні резервів та інших методів.

Управління ризиком ліквідності

Ризик ліквідності (або ризик посередника) – це ризик відпливу з банків, які надали довгострокові позички, коштів, що використовуються для фінансування наданих кредитів до настання терміну їх погашення.

Управління ризиком ліквідності потребує певних фінансових операцій. Насамперед слід проводити ретельний розрахунок грошових потоків, щоб з'ясувати можливу потребу банку в грошових коштах. Необхідно також розробляти стратегію мобілізації коштів із визначенням відповідних джерел і витрат.

Управління валютним ризиком

Для забезпечення комплексного підходу до мінімізації валютних ризиків система управління і страхування повинна містити такі елементи:

1. Заходи щодо прогнозування валютних курсів, тенденцій і динаміки розвитку зовнішньоекономічної діяльності, використання коротко-термінових, термінових і довготермінових прогнозів.
2. Оцінка можливих фінансових втрат, зумовлених наявністю валютного ризику, і планування на цій основі заходів і програм дії, як тактичних, так і стратегічних. Валютний ризик оцінюють за такими параметрами: визначення періоду існування ризику, ризикових активів і пасивів, можливих втрат при укладанні контрактів і здійсненні операцій.
3. Визначення способів і механізмів страхування. У світовій практиці існує великий набір таких методів: стратегії диверсифікації, концентрації, імунізації та хеджування. Найширше застосування одержали методи вибіркового страхування. При цьому страхують тільки ті операції, за яких ризик втрат більший від імовірного прибутку [3, 4].

Управління операційним ризиком

Керівна ланка банку повинна здійснювати політику управління операційним ризиком або зниження гостроти цього ризику (наприклад, за допомогою страхування або планування інших заходів на випадок непередбачених обставин) та розробляти і втілювати в життя адекватні заходи щодо поновлення ділової діяльності всіх систем банку.

Список літератури

1. Аржевитин С.М. Риски банковской системы // Финансовые риски. – № 4 (24). – 2000. – С. 69-71.
2. Аржевитин С.М. Етапи формування банківської системи України // Вісник НБУ – 2000. – № 2. – С.41-45.
3. Васюренко О.В. Банківський менеджмент: Посібник. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 320 с.
4. Примостка Л. Фінансовий менеджмент банку. – К.: КНЕУ, 1999.– 280 с.
5. Раєвський К., Раєвська Т. Методологічні рекомендації щодо економічного аналізу діяльності комерційного банку. – Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2000. – 112 с.
6. Савчук С. Система управління кредитними ризиками у багатофілійному банку // Вісник НБУ. – 2001. – № 2. – С. 44-46.
7. Сало І.В., Стельмах В.С., Шаповалов А.В. та ін. Кредитна система України і банківські технології. Книга друга. Бухгалтерський облік, банківський нагляд, контроль і аудит: Навч. посібник. – Львів: ЛБІ НБУ, 2002. – 391с.